

FOTO: Erik Lundberg

av **Märith Lundberg, Malå Sameby**

Detta är historien om renhunden *Njarga Toveri's* arbete bland sina renar i renskogen

Renskötselåret börjar i maj när renkalvarna föds.

Då är det en lugn period för den lapska vallhunden Toveri och renarna, ja även för husfolket.

Vårt vinterbete har vi vid Burträsk och vårt sommarbete har vi inåt landet kring Malå/Adak. Platserna ligger med tolv/femton mils mellanrum fågelvägen, dom ligger mellan Umeälven och Skellefteälven. Vi är skogsamer som alltid lever och verkar i skogen, vi är alltså aldrig till fjälls.

Runt midsommar drar arbetet igång, då det drar ihop sig till kalvmärkning (vi märker dom kalvar som fötts). Då ska man samla renar i stora flockar. Men vajorna (honrenarna) är inte speciellt intresserade av att samlas in, eftersom dom vet vad som väntar. Vajorna, kalvarna, ja även sarvarna (hanrenarna) kommer att springa runt i hagen i flera timmar och "vänta" på att kalvarna blir märkta i öronen. Ett styvt arbete börjar för allt folk och våra ovärderliga hundar. Insamlingen av renarna (1000-1500 st.) börjar mitt på dagen när det är varmt och mycket mygg, då får husse Mikael, lillhusse Peder (16 år) och naturligtvis - *Toveri* ligga i. Dom går igenom stora områden av myr och skogsland, det brukar vara blöta och illaluktande hundar som kommer fram. Sen får hundarna vila hela natten när vi märker kalvarna i hagar. Man märker renarna på natten eftersom dom går runt runt i flera timmar och det är svalare då. Annars skulle kalvarna kunna dö av utmattning. Detta arbete fortsätter ca 3 veckor där alla dar är lika, vardag som helgdag. Efter detta blir det en vilopaus igen tills hösten kommer.

I slutet av augusti börjar ihopsamlingen av renar igen, men nu för att det ska slaktas. Toveri får ligga i igen, men nu är det sarven vi är ute efter. Sarven är inte den lättaste att tas med, och allt eftersom tiden går och det börjar närma sig brunsttid för sarven så blir den mer och mer bångstyrig. Sarven har bara en sak i huvudet, och det är att hålla sig med en flock vajor att betäcka. Då arbetar hundarna hårt och får inte vara *för* fega, men inte heller *för* våghalsiga.

Sarven går i brunst kring den 25 september och det håller i sig fram till i mitten av oktober. En månads "renpaus" igen för hundar och folk. Men annat jobb finns det alltid gott om. Man ska laga, fixa, underhålla - t.ex. stängsel, hagar, fixa till skotern inför vintern, se över "hocken" (en bur man bygger på ett släp eller liten lastbil, som vi kör renarna i vid skiljningar eller tar på foder för att få ner cesiumhalten i renarna innan slakt) m.m. m.m. Toveri får vara hemmahund då, men det är ingen vila det heller han har ju en liten matte som älskar att vara ute med honom och han vill gärna t.ex. dra henne på sparken eller cykeln.

I mitten av oktober börjar ihopsamlingarna om igen och håller på i stort sett ända fram till i januari. För att nu börjar vi flytten ner till kusten. Renen ska på vinterbete, då gäller det att man har en hund som både orkar och kan vila när tillfälle ges vilket den lapska vallhunden visat sig vara bra på. På vintern så är Malå sameby uppdelade i 3 olika vintergrupper för att utnyttja vinterbetet på bästa sätt.

Mellan januari och i början på mars är det lugnare igen men sen drar det ihop sig till vår och då ska alla renarna hem igen. Då är det långa dar för Toveri det är inget ovanligt med 10/12-timmarspass under den insamlingen.

I mars börjar ihopsamlingen inför våruppflyttningen som startar när skaren kommer ungefär den 10 april. När själva flytten börjar är det långa avstånd. Det kanske inte tar så lång tid, ca 10 dagar med ca 15 km etapper, men det blir mycket spring. Toveri's arbete går i stort sett ut på att hålla ihop flocken renar, men samtidigt få flocken framåt. Dessutom ska han styra flocken åt det håll husse kommenderar. Och som om inte detta var nog så ska han hålla koll på att det inte smiter någon ren ur flocken. Nu är han ju inte ensam i vår grupp, utan det finns flera hundar som hjälps åt.

FOTO: Erik Lundberg

Lapsk vallhund i Malå sameby

Njarga Toveri eller Tavis som vi kallar honom
lite ris och ros om honom

Toveri (1 år och 3 månader) eller Tavis som vi säger, är förutom att han är en renhund, även en familjehund som har ett stort mörker i att hålla reda på alla familjens medlemmar. Förutom mig, Märith, och husse Mikael finns dessutom tre ynglingar i tonåren som flyger och far hit och dit. Och det är inte lätt för en vallhund att komma till ro när inte alla är hemma samtidigt.

Ris. Tavis är en mycket envis hund, barna brukar säga att han inte är en lapsk vallhund utan en lapsk "gnällhund". Detta för att han vill vara i centrum jämt å då gnäller han. Tavis har en stark könsdrift så han har vissa tendenser att smita från gården. Tavis kan även ibland vara lite feg, men det går över fort. Han tycker att det är han som är familjens överhuvud ibland, han jagar i säng oss när HAN är trött. Det som kan vara lite trist är att han har svårt för att känna att han är trött och behöver åka skoter en stund när vi flyttar renarna, i våras så kunde han inte sluta utan vi fick ta honom i bilen, för att han fick kramp till slut.

Ros. Han är mycket lättlärd och fattar det mesta. Han har lätt för att jobba när han ska jobba och vila när han ska vila, han bryr sig inte om renarna när han inte har fått tillåtelse. Han är försiktig med andra djur vi har en kanin som han bara leker lätt med helst bara slickar till kaninen är sjöblöt. Vallinstinkten är utmärkt, han var nästan självlärd. Vid ca 8 månader vallade han renar nästan självständigt, endast små kommandon behövdes. Tassarna verkar hålla bra trots mycket spring på skare.

Individen Tavis. Ja en underbar arbetskamrat och hund, en bra familjehund. Ja man kan säga att han är vårt nya barn och ungarnas nya syskon, för det är då så vi behandlar honom.

Märith Lundberg
juni 2004